

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 36.

Lýsingaprisur fyri þetta grein: 30 øyr, á forsiðuni, 20 øyr, á 3. og 4. síðu. Við størri lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Leygardagin 7. september 1935.

Kostar kr. 1,50 fjóðringarárið í Portu. Blaðið verður búið á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

9. árg.

Grønlandsmálsfundurin,

ið eftir øllum teknum at døma var ætlaður sum øsingar- og splitfundur, var av javnaðarmonnum leiddur inn á eina sakliga viðgerð, ið hevði eitt einmælt positivt úrslit til frama fyri okkara sjómenn í Grønlandi.

E. Sondum bjóðaði fundarfólki at vera væl komið. Stinun av Skarði varð biðin til orðstýrara.

Orðið varð so givið til Chr. Holm-Jacobsen:

Hann byrjaði við at siga, at hann eftir áheitan vildi greiða frá samráðingum sínum við ríkisstýrið.

Heimafólkið, helt hann, kundi ikki lata vera við at hugsa um teir 3—4000 menn, ið sóktu Grønland á hvørjum ári. Hann helt ikki, at vit høvdu nakað grønlandsloyvi, tá ið sókst mátti um tað á hvørjum ári. Um ein so fekk tað, galt tað bert frá apríl til miðjan október. — Ein bað ikki um tað, ein hevði. Eingin visti, hvar ið hann hevði rætt til at fiska. Hann kravdi fasta lóg galdandi ár frá ári.

Hann talaði so um óskilið í grønlandsstýrinum: minsta «fornermisli» móti Dagaard Jensen ella statsministrara Stauning var nóg mikið til at sýta einum skipi at fara aftur til Grønlands. «Forbryðilsli» av einum skipi hjá einum reidara var nóg mikið til at forða øllum skipum hansara at koma til Grønlands.

Alt gekk so trekt og stívið. Hann hevði t. d. sókt um Grønlandsloyvi fyri «Anana» 11. apríl og biðið um svar beinavegin. Í skipið skuldi fara út síðst í mai. Ikki fyrr enn 25 mai kom svarið, at hann kanska fekk loyvi, men mátti sokja á eini «blankett», ið fekkst frá Føroya amti — hetta svar fekk hann staddur í Keypmannahavn, har hann sjálvandi ikki kundi renna niðan á amtskontórið.

Meðan hann nú aftur var staddur í Keypmannahavn, fekk hann telegram um, at Anana ikki kundi fiska úti á havinum, samfíðis fekk hann at vita, at Anana hevði sent telegram til Stauning um at sleppa at rógva út frá Tovkussak, har skipið var komið inn. Hann skrivaði til Stauning um loyvi og hópáði, at hann ikki fekk nei fyrr enn skipið var komið heim aftur. Stauning læt ikki eftir sær biða. Hann svaraði nei innan 21 tímar. Hann helt so niðan í grønlandsstýrið. Svarið, hann fekk, var, at Føroyingar høvdu

ikkiloyvi at fiska í Grønlandi, heldur ikki frá Føroyingahavnini — undantøk høvdu verið gjord. Anana kundi koma inn á Føroyingahavnina at fiska. Men tað helt hann, var vónleyst. Grønlandsstýrið segði, at teir høvdu ikki nóg mong inspeksjónarskip at «passe paa» Færinger. Hann hevði í uppskoti, at tveir politimenn kundu fáa loyvi at vera umborð á Anana og ansa eftir útróðrabátunum; men tað gingu teir ikki við til.

Mong skip vóru burturgingin í ár á Grønlandshavinum; men hann vónaði, at eingin mannaskaði hendi Føroyingunum har uppi. Men tað kundi henda — um so varð, hevði reidarið ikki andsvárið.

Stauningur gjørdi so ófóra nógv fyri danskarar arbeidarar. Vit kravdu bara skjól avnaknum klettum. Tað máttu vit krevja. Hann vónaði, hann fekk fundarfólkið til at krevja fastar linjur, so vit vistu, hvar ið vit høvdu.

Tórstein Petersen talaði um fiskiskapin fyrr, inspeksjónina og sjómarkið. Trolararnir høvdu gjøgnum allar tíðir ligið innanfyri sum uttanfyri og reinska okkara fiskigrunnar. Danir høvdu ónga inspeksjón við Føroyar. Teir lótu bert tað skipið teir høvdu bygt til Íslands sjóverju steða her einar tveir mánaðar. Hann talaði um lógbrot í teim ymsu londum, og helt at lógbrot kundi ikki forðast nakrastaðni, heldur ikki í Grønlandi. Hann helt tað tí vera skeið, at lógbrot í Grønlandi kundi forða fyri grønlandsloyvi.

Hann segði Tovkussak einki duga til neyðhavn. Hon lá 300 fjórdungar frá fiskigrunni — áðrenn havareaði skip komu hagar, vóru tey sokkin.

Grønlands stýri hevði sagt «Ananu» nei fyri at fiska frá Tovkussak, í teir høvdu ikki skip til at «passe paa» Færinger. Hann átaladi í ógvuliga hörðum orðum hetta orðaljóð, sum hann segði var háð og vannvirðing móti øllum Føroyingum. Hann talaði um, hvussu lítið medfólisi Danir sýndu, tá ólukka hendi í Føroyum. Grønland var eitt museum, mátti ikki siggjast. Teir sögdu seg at vilja verja móti øllum «Samkvem». Hetta orð helt

talarin kanska kundi fortolkast. Men var eitt ljótt orð, sum fólk skiltu merkti nakað. Hæði tað enn tá staðið «forbindilsli». Men hví so heingin fyri «Samkvem». Reidarar høvdu sínar 300 kr. árliga í útreiðslu fyri at Føroyingar skuldu stilla til eina sokallaða «parade».

Danskarir roknaðu altíð við, at lógin bleiv brotin.

Noktani var ein «fiks ide» hjá Stauningi. Dagaard Jensen fekk øll ministeriir at fylgja sær. Hann mátti burtur! Vit máttu taka undir við teimum danskum, ið vildu opna Grønland. Hann visti á «Nye Grønlande», ið hevði hildið fram, at tann dagur kom, tá ið útlendingar kravdu Grønland upplatið — og tá stóðu Danir hjálpalessir, um teir ikki longu høvdu fótin fastan har uppi.

«Anana» hevði fiskað lítið. Fyrirtøkan var ein roynd. Um skipið fekk loyvi at ligga í Tovkussak vildi úrslitið óivað gjørt betri. Hann endaði við hesum: «Eru vit danskir statsborgarar, so megu vit krevja okkara rætt — annars mega vit taka skeiðina í eina aðra hond.»

A. Samuelsen helt at í Grønlandsmálinum høvdu allir Føroyingar verið samir. Einasti munur, ið talan hevði verið um var framgongsmátin. Summir meintu, at tað skuldi krevjast alt isenn, aðrir — og har ímillum hann sjálvur — hildu seg vinna mest við at ganga hólga fram.

Grønland var eitt stongt land. Fyrst fingi vit loyvi at nýta havnina á Ravns Stor. Men hon dugdi ikki. Síðani fekkst loyvi til at nýta Føroyingahavnina. Næsta stigið var forkan av markinum longri inn aftur — og seinri varð markið víkjað norður eftir. Chr. Holm-Jacobsen kravdi fasta lóg. Tað vildi hann vera við til, um hann slapp at skriva lógina sjálvur. Men hann hevði sagt nei til at fastseta fyri óbestemt áramál, soleingi sum vit ikki fingi tað, ið vit ynsktu. Tað var lettari at fáa eitt lítið framtig við at smíðja nýggja lóg hvørt ár enn at fáa broytta galdandi lóg hvørt ár. Tað var ikki beint, at vit ongan rætt høvdu at fara til Grønlands. Ministerið hevði ifylgju tað árliga viðtöknun

lógina heimild til at geva loyvi. Og skipini roknaðu við og fingi hetta loyvi. Og vit vita eisini hvar ið vit skulu fiska. Skipararnir fingi bæði loyvi, sjúkort og lóg við.

Chr. Holm-Jacobsen kærði seg um, hvussu trupult tað gekk við at sokja. Tað hevði talarin royndir av, at tað gekk trekt. Men hann hevði ikki trúð, at Holm-Jacobsen var so lítið begávaður, at hann ikki aftaná tað svar, hann segði seg at hava fingið, av sær sjálvum kundi finna uppá at fara til ministerið og krevja blankettina, ið annars fekkst hjá amtinum — tað kostaði eini 20 øyru við spurvogni.

Grundin til at vit ikki hava fingið sama loyvi í Tovkussak sum í Føroyingahavnini helt talarin var, at teir Føroyingar, ið vóru har uppi at kanna havnarlíkindini, ikki hildu hana vera nýtandi.

Onnur grundin var kanska tann, at teir menn, ið stóðu fyri «Anana», høvdu í donskum blóðum breggið av, at hetta góða skip skuldi avloysa havnarirnar í Grønlandi.

Nú hendir tað merkiliga, at hetta skip noyðist at sokja havn. Hann var forharmaður yvir, at Føroyingar ikki høvdu fingið fleiri havnir — men tað skuldi ikki loynast, at Tórstein Petersen og Holm-Jacobsen høvdu sína skuld í tí. Hvar hava annars hesir menn verið, tá ið talan hevur verið um Grønland á fundum og aðrar staðni. Hann hevði ikki sæð teir.

Tórstein Petersen segði, at hitt føroyska sjómarkið hevði verið «viltredað» av týskum og enskum trolarum, so leingi tað (sjómarkið) hevði verið til. Petersen var ungur maður — talarin mátti siga honum, at sjómarkið var til, langt áðrenn trolararnir vóru komnir. (Tórstein Petersen rópav til: eg havi lisið statsrætt.) «Eg havi ikki lisið statsrætt, eg havi gingið í skúla í Vík», svarar talarin og helt, at Th. Petersen mundi hava gloymt at lisið statsrætt, tá ið hann studeraði. Petersen mátti vita, at Føroyingar sum aðrir høvdu loyvi til at sokja neyðhavn hvar sum helst í Grønlandi.

Talarin vildi ynskt at fáa monopolið linkað, so Føroyingar

kundu koma inn áðrenn aðrir.

Men Føroyingar hava sama rætt sum Danskarar í Grønlandi — tað passar tí ikki, sum sagt er, at vit ikki hava sama statsborgararétt sum Danskarar.

Hann fanst at Holm-Jacobsen og Tórstein Petersen, at teir týðiliga royndu at seta illt blóð millum Føroyingar og Danir. Tað kundi ikki bera til, at teir har niðri høvdu sagt «... Færinger!» Talarin hevði ikki hoyrt meir ófólkaligt svar. Hann kundi ikki fata, at orðið «Samkvem» var eitt ljótt orð uttan so var, at maðurin sum nýtti tað, var illavörðin innan. Tað gjørdi honum illt, at bátar frá hesum stóra skipi høvdu haft «Samkvem» við land.

Hann spurdi, hvussu tað bar til, at «Dagblaðið» ein dag segði, at «Anana» hevði fingið loyvi, og so næsta dagin í oðið skeldaði út, tí teir ikki fingi loyvi. Hann hevði hoyrt í býnum, at menn gingu og reypaðu av, at nú hevði Chr. Holm-Jacobsen í einum hálvum tíma gjørt tað, ið löglingið og tína svarti í Fuglafirði ikki høvdu kunnað gjørt heila lívið. Hann helt, at tað var skeið av T. P. at bríða Danskarum hjartalloysi og visti á, hvar ið t. d. «Politikens» síðu eftir síðu hevði skrivað fyri at hjálpa einkjum og teirra bórnum her uppi.

Jóannes Patursson takkaði Holm-Jacobsen fyri frágreiðingini, tók undir við honum og heldur enn ikki talaði fyri at nýta harðskap, tí verjuskipini vóru herskip móti Føroyingum. Hann brígaði fólkatingsmanninum, at hann helt kvóldskemtu. Hann spurdi, hvar ið innbjóðararnir ætlaðu at gera, talaði um, at vit áttu borgararétt í Grønlandi frá norskutíðini.

J. F. Kjølborg segði, at tá ið hann hoyrði fólkatingsmannin tala, vildi hann ikki verið komin til fundar. Málið tókust honum vera ov álvarsamt at gera grin við.

Tvær ferðir hevði hann goldið 500 kr. í mulkt. Ta einu ferðina: Eitt skip hansara lá og fiskaði, tað var tá mógugt í veðrinum. «Maagen» kom framvið, segði einki. Men tá skipið kom í havn, varð tað anhildið. Teir vóru tvingaðir at rinda mulkt, hóast